

Utdannelse og dannelse

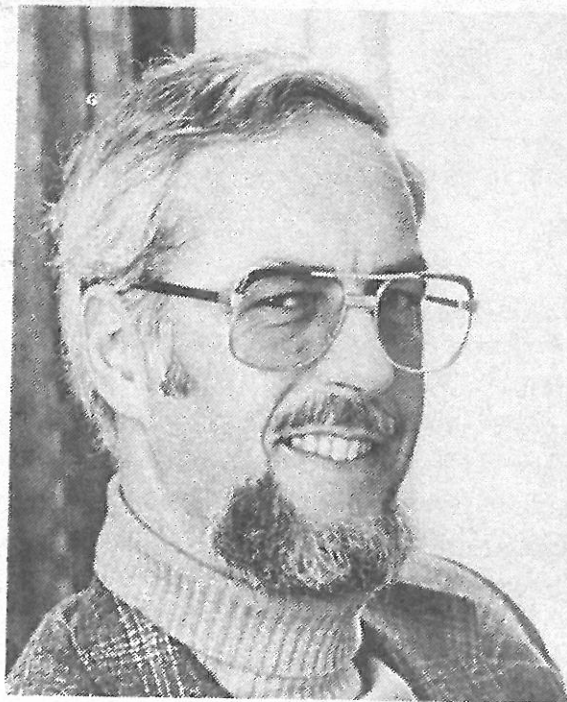
Refleksjoner over diakonutdannelsen i anledning 90-årsjubileet.

Etter et særdeles stormfullt tiår i diakonutdannelsens historie runder Diakonhjemmet om få uker sitt 90-årsjubileum. Jubiléet minner oss om at vi som i dag bærer institusjonens byrde og hete, ikke er de første, ikke starter på bar bakke, men er en del av en lengre historie som bærer i seg mangt som det kan være nyttig å besinne seg på. Når jeg i det følgende vil søke å bringe noen refleksjoner omkring diakonutdannelsen, skulle det med andre ord være naturlig å ta utgangspunkt i historien og la den hjelpe oss til å løfte blikket litt ut over de daglige gjøremål og den aktuelle debattsituasjon.

Ikke minst finner jeg for min del at Diakonhjemmets stiftelsesdokumenter og de opptaksbetingelser, som med små endringer var gjeldende visstnok frem til for mindre enn ti år siden, meget verdifulle og tankevekkende: Jeg utfordrer til at man tar for seg tekstene slik de er gjengitt i festskriftet fra 50-årsjubiléet, som er fyldigere enn det er anledning til å få med her.

Oppropet 1889

som førte til stiftelse av Diakonhjemmet, ble sendt ut av Lutherstiftelsens (Indremisjonens) sekretær og styre om høsten. Her skisseres de veldige utfordringer kirken står overfor i det moderne samfunn med «hele egner av nødens og elendighetens store rike», ikke minst de oppgaver som knytter seg

Rektor Øystein Thelle.

til «det alminnelige menighetsarbeide og den dermed forbundne fattigpleie». Idéen er å få i gang «diakonvirksomhet». Denne virksomhet «(trænges) i vore store og spredte menigheter til en rigere ordets forkyndelse og privat sjælesorg» og til en rekke omsorgsfunksjoner overfor ulike kategorier nødlidende.

Når dertil kommer «de for vor tid eiendommelige nødstilstande som skriver seg fra vantro og samfunnsnedbrytende retningers altfor frugtbare arbeide blandt os», heter det videre, «saa vil det lettelig indsees, at der foreligger for kirken en hel række oppgaver som kun kan optas av mænd, og det av mænd som baade teoretisk og praktisk er grundig utdannet til sin gjerning.»

(Sitert etter «Det norske Diakonhjem 1890–1915, Kristiania 1915.»)

Personlige forutsetninger for diakontjenesten

Det nyss siterte opprop uttrykker også overbevisningen om at «der er hos mange unge *kristeligsindede* mænd hos os en sterk trang til at faa en utdanning, som kunde aapne dem adgang til en gjerning i vor kirkes tjeneste».

Dette premiss går igjen som en selvfølgelig del av opptaksbetingelsene. Foruten at elevene må være «i besittelse av de ånds- og legemskræfter anstaltens tjeneste forutsetter», kreves det «at de har et alvorlig kristelig sinn og har levd et rettskaffent liv». Ved opptagelsen må de dertil bl.a. erkære «at de er vår evangelisk-lutherske kirke av hjertet hengitt». Detaljer av de her refererte vendinger kan kanskje virke noe gammelmodige. Andre, som her ikke er gjengitt, kan endog kalle på smilet. Og allikevel er der et hellig alvor i det hele som en idag, midt i kampen for å bevare de såkalte «tilleggsvilkår» for studentopptak, fristes til å savne.

Å tilhøre et luthersk kirkesamfunn og bekjenne kristen tro, er en umistelig forutsetning for dem som tas opp til en diakonutdannelse. Men jeg fornemmer at det hele er blitt så prosaisk, så tømt for nerve og lidenskap. Iblant spør en seg om det er blitt en institusjonspolitisk merkesak, uten at en har gjort seg altfor seriøse tanker om *hvorfor* dette vilkår er nødvendig og legitimt. Bare en slik ting som at vi kaller det «*tilleggs-vilkår*»! Det er selvsagt en *grunnforutsetning* det dreier seg om – fordi all diakoni, og dermed også alt som diakonutdannelse heter, med indre nødvendighet forutsetter *troen og kirken som kilde, norm og livselement*.

For øvrig har disse personlige og åndelige forutsetninger sin basis i Skriftens egne kriterier for utvelgelse av diakoner, såvel i Apg. 6, 3 (godt vitnesbyrd, full av Ånd og visdom) som i 1. Tim. 3, 8–13 (troens hemmelighet i en ren samvittighet).

Utdannelsen

Om selve utdannelsen skulle det ikke være nødvendig å skrive så meget i denne omgang. Ingen vil anfekte stiftelsesdokumentets påstander om behovet for diakoner «som er baade teoretisk og praktisk grundig utdannet til sin gjerning». Behovet er ikke mindre i dag enn den gang. I mange henseender må en vel også kunne si at utdannelsen i dag er betydelig styrket i forhold til tidligere faser.

Mest blæst i så måte har det vel vært i tilknytning til de deler av utdannelsen som må betraktes som *variable ledd*: dvs. de elementer av diakonutdannelsen som til sammen gir kompetanse som sykepleier eller sosionom. På disse felter er der nedlagt et betydelig arbeid de siste ti år. Og med rette. Troen og tilhørigheten til de helliges samfunn dispenserer ikke fra, og kompenserer ikke, mangler ved den faglige kunnen.

Hvis en i den anledning skulle komme med en randbemerkning, så måtte det være at disse variable ledd i diakonutdannelsen, dvs. sykepleier- og sosionomelementene har stått i fare for å overta som definerende og identitetsskapende faktor i helheten. Likeledes kunne en igjen minne om de enorme utfordringer av verdimeisig og teologisk art som er innebygget i disse faglige tradisjoner. Vi har hittil kommet svært kort her. Saken er jo at skal slike elementer forsvare sin plass i sammenhengen, må tilnærmingen være kritisk, og «enhver tanke (tas) til fange under

lydigheten mot Kristus», 2. Kor. 10, 5.

At det i denne tid også har vært arbeidet på spreng med det en kunne kalle diakonutdannelsens *konstante elementer* – dvs. de teologisk/diakonale og praktisk-kirkelige fag – er kan hende ikke fullt så kjent. Og kanskje heller ikke erkjent som så nødvendig. Dette siste fordi vi er barn av en åndelig tradisjon hvor troens intellektuelle og faglige dimensjoner har stått lavt i kurs. Så blir fagutdanning lett identifisert med sykepleier- og sosionomutdannelsen, men teologien og Diatahs-fagene blir mer diffuse «åndelige» størrelser, ofte også både i tid og prinsipp et tillegg til fagene, virkeligheten etc.

En god del av ulykken i diakonal sammenheng skriver seg etter mitt skjønn fra en slik forståelse, og skal diakonien komme videre er det av avgjørende betydning at teologien tas på fullt alvor som fag og som retningsgivende for utdanning og virksomhet for øvrig. Jeg skrev teologien, ikke teologene. Hvis en mener fullt alvor med Skrift og bekjennelse som basis, kommer en selvsagt ikke utenom teologi.

Og dog: det identitetsskapende i utdannelsen og det integrerende hovedmoment skal ikke være teologisk utdanning – og heller ikke helse- og sosialfag, men *diakonidentiteten*. Det må ikke mistes av syne i alle våre anstrengelser for faglig nivå og faglig opprustning.

Dannelsen

Dermed er vi over i det siste moment jeg tenkte å berøre i disse refleksjoner: oppdragelsen eller dannelsen, som ikke må foraktes og forsømmes.

I 50-årsskriftet antydes det at man fra

førte stund la vekt på oppdragelsen «til orden, renslighet og tjenersinn». Det kan vi atter kan hende smile av. Renslighet er en selvfølge for oss. Men hva med tjenersinnet? Og hva med de gamle opptaksbetingelsers ord om «i arbeidet under læretiden ikke bare se en utdanning til et fremtidig livskall, men et arbeid i Guds rikes tjeneste, hvori de skal tjene med troskap»??

Av folk som vet mer om pedagogikkens historie og idéhistorie har jeg lært at danning og utdanning egentlig dekker begreper som inneholder ordet «*bilde*» (kfr. svensk: utbildning, bildning; tysk: Ausbildung, Bildung). Med dette er vi langt hinsides det borgerlige dannelsesideal. Åndshistorisk er vi tilbake i Middelalderens mystikk, og via disse store ånder tilbake til Skriften selv. «Og Gud skapte mennesket i sitt *billede*» – «og Gud *dannet* mennesket av jordens muld» (1. Mos. 1 og 2). Eller hva med NT: «. . . bestemt til å bli *like-dannet* med hans Sønnns *billede*, forat han skulle være den førstefødte blandt mange brødre», Rom. 8, 29!

Disse hemmelighetsfulle perspektiver – som fører langt hinsides skolepolitikk og pedagogikk, men *også* skulle ha relevans for dette – og som gjelder Guds menighet, ikke bare diakonene, men *også* dem – antyder for oss en vei, en linje og et mål som vi ikke har råd til å holde utenfor når vi drøfter diakonutdannelsen. Kan hende er det ikke så lett å nedfelle denslags i fagplaner og timeoppsett. Kan hende har festskriftet fra 1940 rett i at det ikke står i vår makt å skape diakoner, det tilkommer Herren selv. Men perspektivet er umistelig. Har vi mistet det? Kan vi gjenvinne det? La oss takke og be!

Øystein Thelle